

Nikola Šimić Tonin

PJESNIKOVI POLITIČKI PUTOPLETI

Boris Maruna: Ja nisam partijski čovjek

Omaž pjesniku

***Boris Maruna** (Podprag - Južni Velebit, 1940. - Zagreb, 14. lipnja 2007.)
hrvatski je pjesnik i prevoditelj s engleskoga i španjolskoga jezika.*

Godine 1960. emigrira u Italiju. U tri desetljeća svog emigrantskog izbjivanja, živio je u Italiji, Argentini, Velikoj Britaniji, SAD-u i Španjolskoj. Diplomirao je i magistrirao na sveučilištu Loyola u Los Angelesu. U Barceloni je završio hispanistiku.

*Objavio je nekoliko zbirki pjesama. Autor je kronike *Otmičari izgubljena sna*, koja potanko opisuje glasoviti »teroristički čin« hrvatskih emigranata, otmičara američkog putničkog zrakoplova 10 rujna 1976. čime se htjelo ukazati na nezavidan status Hrvata i podređen položaj Hrvatske unutar Jugoslavije. Maruna je, kao jedan od službenih prevoditelja, bio izravni svjedok sudskog procesa sudionicima te akcije. Jedan od glavnih organizatora te otmice Zvonimir Bušić, služio je sve do srpnja 2008. svoju kaznu u američkom zatvoru.*

Maruna se vratio 1990. godine u Hrvatsku, gdje postaje jedan od najoštrijih kritičara hadezevske vlasti. Obavljao je funkciju ravnatelja Hrvatske matice iseljenika, te radio kao urednik Hrvatske revije.

Dugo je izbivao iz Hrvatske, prvo dobrovoljno, a kasnije i zbog političkog disidentstva, repatrijacije i suočavanja s razočaravajućom zbiljom u neovisnoj Hrvatskoj. Do svoje smrti 14. lipnja 2007. u KBC Dubrava, Maruna je obnašao dužnost veleposlanika Republike Hrvatske u Republici Čile.

Djela

- *I poslije nas ostaje ljubav, 1964.*
- *Govorim na sav glas, 1972.*
- *Ograničenja, 1986.*
- *Ovako, 1992.*
- *Bilo je lakše voljeti te iz daljine, 1996.*

BORIS MARUNA PRIMJER LIBERALNOGA INTELEKTUALCA

Posve svoj, neubilježen zaporkom zadržanosti, neispunjen obrazac, normiranosti, bez tradicije na koju bi se oslonio, Boris Maruna, primjer liberalnoga intelektualca, bez zvijezde vodilje na čelu, zapisom nad njim, rođenim rođenjem njegovim, njegovom misijom, ako hoćemo taj zapis preoblikovati u jasan i razgovijetan okvir od riječi, rijedak čovjek, u svoj punoći i snazi opravdanosti te riječi a i tragom *čovjstva* i čovječnosti disident u ambasadorskoj fotelji, izravan: *Bilo je lakše voljeti te iz daljine, Hrvati mi idu na živce, I poslije nas ostaje ljubav, Govorim na sav glas*, pjesnički su putopisi, pjesmovana ljudoljublja, jav pjesnika, pjesnikovanje u Hrvatskoj reviji, tragom prisnih odnosa što ne čudi, zašto Hrvatska Revija, s Šteficom i Vinkom Nikolićem. Uriječio je muk, jecaj masa, predočio hjeroglife straha, terora jednoulja, nad *proljećarima* ne gledajući samo kroz svoje naočale, otvoren za drugi i drugačiji spoznajni pogled. Pisao je mnogo i omogućavao drugima da pišu. Govorio i istupao javno, slušao druge, i bio slušan često i prisluškivan. (Suprotivan među prvima Tuđmanu.) Proizveo je politički cunami, krutoj i uskogruđoj politici HDZ-a, *politici pečenih volova*. Opet ugroza egzistencije, neslućena jakost boli, izravnost ostrela od strane Prvoga hrvatskoga predsjednika, što prouzročuje dišpetni politički zaokret do sablazni političkih krugova pretežito desno usmjerene emigracije, politička Bogohulnost, ulazak Borisa na nagovor Pavla Kalinića, u SDP. Vraćanje na mjesto ravnatelja HMI, Odlazak u diplomaciju, u Čile, za veleposlanika, a i klima u Čileu, trebala je

pomoći njegovim upropaštenim plućima.. Slijedom Matoševih riječi, *Smrt ima bolji ukus od hrvatskoga općinstva.*

Maruna najviše voli citirati Marunu. Eto zato citata iz životopisa za knjigu "Ovako" Alea 1992.: "Živimo u vremenima uljepšanih biografija. Tješimo se, sva su vremena zapravo vremena uljepšanih biografija. Ja nemam takvih potreba i zalažem se za očito: da svi životopisi završe tišinom. U svakom slučaju ovaj". Ivan Cerovac: *Pa Borise neka ti tako i bude. Ovaj put, međutim, ipak nemaš zadnju riječ.* Riječ, P. Gudelja namjesto točke: *Dođe smrt i sjede...!*

NE KOPIRATI

DISIDENT U AMBASADORSKOJ FOTELJI

Mogući intervju na predlošcima prosudbi i promišljanja Borisa Marune

Ili: Tako je govorio Boris Maruna

Prelazak Borisa Marune u diplomaciju na neki način predstavlja njegov drugi odlazak iz Hrvatske. Prvi put to je bilo 1960. kada je kao 20-godišnjak krenuo u emigraciju u kojoj se zadržao sljedećih 31 godinu, boraveći u pet država. Kako voli reći, unatoč neizbježnim traumama koje izaziva odlazak iz tadašnje države, imao je i podosta sreće. Zahvaljujući ujaku, svećeniku i sveučilišnom profesoru Maruna je u lipnju 1966. došao u Los Angeles i na prestižnom sveučilištu Loyola započeo studij angloameričke književnosti. Za razliku od ostalih hrvatskih emigranata, družio se s književnicima poput Charlesa Bukowskog.

Boris Maruna: *Zadnjih bih 13 godina ovoj zemlji bio korisniji da sam se za nju borio vani, umjesto što sam sudjelovao u sukobima unutra...*

Početak sedamdesetih preselio se u Kataloniju i u Barceloni završio Estudios Hispánicos. U Hrvatsku se vratio 1990. i iduće dvije godine bio je ravnatelj Hrvatske matice iseljenika. Žestoki kritičar lopovluka koji je obilježavao desetljeće tuđmanizma, tek je 2000. ponovno preuzeo neku službenu dužnost. Ponovno je to bilo mjesto ravnatelja Matice iseljenika na kojem je naslijedio Antu Belju. Sada, na kraju mandata Račanove vlade, Boris Maruna odlazi u Santiago de Chile i kontinent koji jako voli. U Čile odlazi sa suprugom, dok mu kći, 27-godišnja Drina, ostaje u Los Angelesu gdje je zaposlena kao producentica u TV postaji CBS.

***Boris Maruna:** U Čileu živi više od 200.000 ljudi hrvatskog podrijetla koji su dali puno važnih osoba, Ramon Diaz Eterović jedan je od vodećih čileanskih književnika i uvijek ističe svoje podrijetlo. Nacionalnu nagradu za povijest dobio je također čileanski Hrvat, a našeg podrijetla bio je i cijeli niz ljudi na istaknutim položajima, od ministara do crkvenih velikodostojnika. I danas u Čileu imamo dva naša biskupa.*

Osobna karta Hrvatske boli, 40% nepismenih Hrvata... Kako je voljeti Hrvatsku iznutra živeći hrvatsko? Postoji li hrvatski san?

***Boris Maruna:** To je golema opasnost u odnosu na svijet. Američki sociolozi pisali su još 50-tih godina o postindustrijskom društvu, a o društvu servisa se pisalo u vrijeme mojeg studija, znači 60-tih. Enever Bush, koji je bio glavni Rooseveltov čovjek za oružje u II. svjetskom ratu, napisao je da rat dobivaju oni koji imaju više ljudi sposobnih da od žice naprave detektor. U osnovi to znači da rat dobivaju oni koji su pismeniji, što je bila i naša prednost u posljednjem ratu. Sjećam se da sam našim ljudima na bojištu govorio da se moraju ponašati potpuno drukčije od neprijatelja, a to znači – nema klanja, ubijanja nevinih, silovanja ili krađe. To sam mogao govoriti samo pismenima jer nepismeni ionako reaguju na instinktivnoj osnovi, a na njoj svaki od nas bi mogao pobiti pola svijeta.*

U vrijeme revolucije „Berača kestenova“ i 'Ko je jamio, jamio je, životnoga mota, njegov glas, jasan je i razgovijetan!

***Boris Maruna:** Ne znam što su učinili Gotovina i Bobetko, ali branio sam mogućnost Hrvatske vlade da vlada. Činilo mi se da su ljudi sa Sjevera koristili*

previše imperativa i zahtjeva “morate”, ne uzimajući u obzir da po njihovim “mora” Vlada ne može funkcionirati u samoj zemlji. Dolazi do mogućeg kaosa. A meni je glavni imperativ sposobnost Vlade da normalno obavlja svoj posao.

Emigraciski dojmovi

Boris Maruna: Zbog same činjenice da sam bio mlad, odlazio sam u svijet s velikim nadama. Danas odlazim s daleko više skepse prema svijetu, a i prema sebi samom. Odlazio sam s velikom vjerom da ćemo uozbiljiti Hrvatsku i moja su se nadanja ostvarila. Jednom sam u emigraciji replicirao Jakovu Blaževiću koji nas je nazvao “smeće” i napisao da su oni “smeće”. Sada je vrijeme da svi zajedno radimo za bolju sutrašnjicu hrvatskog naroda jer nam se lako može dogoditi da padnemo kao žrtve poriva u Europi i svijetu. A to bi bila katastrofa.

Ako ćemo govoriti o nepodnošljivoj lakoći življenja, bila je to Kalifornija. Pretpostavljam da je upravo Kalifornija dokaz da u životu nije dovoljno biti samo pametan, nego treba imati i malo sreće. Bio sam jedan od rijetkih Hrvata u iseljeništvu koji je proveo 5,5 godina na sveučilištu, a da nije morao brinuti ni o čemu, osim o učenju. Jednom sam šetao s ujakom i on mi je rekao: “Slušaj, mali, ja ću ti plaćati fakultet dok budeš prolazio. Kada padneš, naš ugovor prestaje”. Bilo je to razdoblje kada sam morao samo čitati, i polovicu literature pročitao sam na tamošnjim plažama. Ali ako govorimo o tome koju sam zemlju volio, onda sam čitav život ostao vjeran Argentini. To je prva zemlja koja mi je dala državljanstvo i putovnicu i kojoj sam uvijek ostao korektno lojalan. Čak i dok sam živio u Americi nisam želio odbaciti argentinsku putovnicu. Buenos Aires je pravi europski grad i on imitira Barcelonu isto kao što Barcelona imitira Pariz. Ako u Barceloni potražite Kolumbov prolaz i onda odete u Buenos Aires vidjet ćete da se obje avenije nalaze praktički na istom mjestu u odnosu na more i rijeku. U oba grada

sve kuće stoje na kolonadama, također ćete naći vrlo slične ulice i parkove tako da mi je Buenos Aires uvijek djelovao poput najvećeg europskog grada u Americi. New York ima svoje draži, on je Grad kako bi to rekli Dubrovčani, ali to je ipak grad novog svijeta dok Buenos Aires ima štih koji nije različit od onog u Barceloni, Madridu, Parizu ili Pragu. Kada dođete tamo vi ste kod kuće.

Književni meridijani i književne paralele

***Boris Maruna:** Još kad sam bio u Hrvatskoj, Vlado Fučijaš mi je posudio Šoljanov i Slamnigov prijevod T.S. Eliota koji me je oduševio. Malom hrvatskom provincijalcu, ili ako hoćete Zagrepčaninu, on se odmah vrlo svidio. Ali kada sam studirao Eliot je bio sasvim out, vjerojatno zbog toga što je bio konzervativac, rojalist, a naginjao je i Vatikanu jer je volio njegov snažan ustroj koji je puno čvršći nego kod engleske Anglikanske crkve. Opet sam ga počeo čitati prije dva mjeseca, i iako sam neke njegove stvari pročitao i dvadeset puta, nije mi dosadio. S druge strane i Fernando Pessoa je veliki pjesnik, ali neka mi oprostite braćo Hrvati, ne u hrvatskim prijevodima pa čak ni u prijevodima španjolskih akademika. Pessou je dobro preveo recimo Octavio Paz, tek se u dobrom prijevodu vidi kako je to velik pjesnik. Naravno, kako stariš tako sve manje otkrivaš pjesnike koji ti nešto znače, a Pessoa je bio zadnje takvo otkriće u mom životu.*

Svjetski književni trend kratkih priča, trend kratke forme?

***Boris Maruna:** Problem je u onome što neki uporno zovu postmodernizmom, protiv čega sam od samog početka jer sam smatrao da je pjesnik modernizma primjerice bio Vladimir Vidrić. Uostalom, ako pogledate*

arhitekturu u današnjem Beču otkrit ćete da je to nekakva melasa, a to bi trebao biti postmodernizam. Da bi priča bila kratka i da bi funkcionirala, mora biti istodobno udarno životno iskustvo i lirski doživljaj, a takvih je priča danas malo. To je vrlo težak posao jer se je jako malo ljudi kadro usredotočiti na jedan moment u nečijem životu i od tog momenta napraviti ono što se zove poezija, a to je kratka priča. Ako njezin konačni efekt nije poetski, stvar ne funkcionira. A u kratkoj priči to je teže nego u dužoj noveli kakve su pisali naši modernisti. Takvih ljudi ima vrlo malo u svjetskoj literaturi.

Londonski dani

Boris Maruna: Neki Sicilijanac Luigi i ja prevozili smo bolesnike do operacijskih sala, a kada bi netko umro onda bismo odvezli mrtvace u hladnjače. Moram priznati da je Engleska uredna zemlja i pristojan svijet, i ti mrtvacu bili su lijepo oprani i zamotani poput mumija s ljubičastim križem na prsima. Sicilijanac i ja bi ih primili za glavu i noge i prebacivali. Izdržali smo četiri mjeseca i bili vrlo savjesni radnici. U Englesku sam došao raditi u Novoj Hrvatskoj, ali kako je u neko doba ostala bez novaca morao sam otići u bolnicu. Kada govorim o urednoj zemlji, sjećam se da smo Luigi i ja svaki dan u pet poput ostalih sati dobili čaj i one trokutaste sendviče, i jeli u prostoriji s glavnim specijalistima i drugim osobljem. To je ta vrhunska demokracija.

Uplet u život rođaka iz Amerike, sveučilišnog profesora i svećenika

Boris Maruna: Jednog dana dok smo sjedili upravo u toj zajedničkoj društvenoj prostoriji, došla mi je sestra i rekla da imam poziv iz Kalifornije. Bio je to ujak koji mi je rekao da za Božić dolazi u Englesku i ako želim studirati donijet će mi papire za prijem i u lipnju iduće godine mogu doći u L.A. Englezi nisu mogli

vjerovati da običan bolnički radnik ide studirati u Ameriku. U to vrijeme u Engleskoj još uvijek na snazi bila je racionalizacija putra, a većina Engeza bila je bijesna na bogatu Ameriku, koja je svake godine kupovala njihove najbolje kadrove s Oxforda, Cambridgea i drugih sveučilišta. Jednostavno nisu mogli platiti liječnika 50.000 dolara godišnje, a Amerika jest jer nije morala trošiti na njihovu proizvodnju.

Flower-power pokret

Boris Maruna: Uvijek sam hrabrio studente koji su bili protiv rata za kojeg je bilo očigledno da ga Amerika gubi i ne želi dobiti, a nisam vidio razlog zašto da moje kolege u tim okolnostima ginu u Vijetnamu. Ali, ja sam u Americi bio stranac koji je imao studentsku vizu, i da su me primjerice uhvatili na demonstracijama, ostao bih bez nje ili kako kažu Amerikanci dobio bih "kick in the ass". Osim toga, bio sam u studentskoj organizaciji koja je unatoč protivljenju isusovaca na Loyoli uspjela izboriti da predavanje održi tadašnji sekretar Komunističke partije SAD-a, stanoviti dr. Apterer. On je uistinu bio bedak koji je tvrdio kako u Rusiji ima više Hemingwayja nego u Americi, i Cervantesa negoli u Španjolskoj. Bile su to propagandističke gluposti i studenti su od njega napravili golemu budalu, a mene je kasnije pozvao ufak i rekao da je zbog tog gostovanja sveučilište izgubilo dva milijuna dolara. Ali mi u Studentskoj uniji smo uspjeli obraniti pravo da na Loyoli svi imaju pravo govoriti. Loyola je bila privatno sveučilište na kojem su studirali bogati mladići iz katoličkih, židovskih i protestantskih obitelji od kojih nitko nije išao u Vijetnam. No, poznavao sam ljude koji su išli. Primjerice, Artukovićev sin Radoslav nije imao novca za nastavak studija i zato se prijavio u vojsku SAD-a. Međutim, nije poslan u Vijetnam nego na Havaje gdje je radio u logistici. Poslije je završio fakultet zahvaljujući stipendiji za veterane koje je američko ministarstvo

obrane dodjeljivalo svojim vojnicima. Meni se nije sviđalo nasilje koje je bilo dio tih prosvjeda. Sjećam se kada je na Berkeleyu napravljen Communication Center koji je koštao ondašnjih 24 milijuna dolara, što je tada bio golem novac. Kada su na Berkeleyu izbili prosvjedi, studenti su kroz okna ubacivali molotovljeve koktele i potpuno uništili zdanje koje je predstavljalo posljednji krik tehnologije. Dok su oni uništavali takve zgrade moj brat, koji je u Madridu studirao na Goyinoj akademiji, zbog besparice je svakodnevno morao pješice prelaziti cijeli grad da bi stigao na razna odredišta.

Španjolska

Boris Maruna: *Deset mjeseci koje sam proveo u Malagi ipak su bili nešto najljepše tijekom moje emigracije. Došao sam 1971. u Europu, namjeravajući se vratiti u Hrvatsku. Međutim, mjesec dana kasnije došlo je Karađorđevo i moj povratak je propao. Ostao sam kod brata u Malagi i to je bio period opuštanja. Sljedeće četiri godine proveo sam u Barceloni upoznajući hispansku kulturu, ali u Malagi nisam ništa radio. Imao sam izuzetno dobrog sugovornika, nekadašnjeg domobranskog pukovnika Ivana Babića. Za vrijeme Prvog svjetskog rata Babić je bio najbolji učenik u bjelovarskoj gimnaziji, a kao izvrnog vojnog kadeta iz Beograda su ga poslali na Ratnu školu u Parizu. Suprotno onome što su mu govorili u Beogradu da su Srbi zaslužni za kraj rata, profesori u Parizu govorili su da su Srbi svojom nesposobnošću usporili probijanje solunskog fronta. Kao vrhunski strateg 1939. reorganizirao je kraljevsku vojsku u devet knjiga, a Mačeka je upozorio kako će u slučaju rata Njemačka proći kroz Jugoslaviju brzinom najsporijih oklopnih divizija. U NDH je postao šef kabineta Slavka Kvaternika, a 1942. otišao je na staljingradski front. Pričao mi je kako je gledao dok Rusi jurišaju i padaju pokošeni stvarajući od svojih tijela brda mrtvih mužeka, a zatim*

bi u napad kretala prava vojska i kaćuše. Ivan Babić vratio se u Zagreb i raportirao da će Njemačka izgubiti rat. Zbog toga je pao u nemilost i vlasti su ga pokušale likvidirati, pa je 1944. Pavelićevom Rodom otišao u Bari, a u rukavici je nosio poruku koju je Englezima uputio Košutić. Bilo je kasno za bilo kakve rukavice. Nakon rata je kao inženjer probijao ceste u Venecueli. Po mom mišljenju, Babić je bio najbolji analitičar hrvatske zbilje u inozemstvu. Bio je to čovjek od koga ste mogli puno toga naučiti.

Španjolsko iskustvo bilo je sasvim sigurno veoma ugodno, zato što sam u jednom trenutku opet imao više sreće nego pameti. Kao 32-godišnjak dobio sam posao u Barceloni na Akademiji za djevojke. Tamo je bilo 350 djevojaka između 16 i 22 godine, a ja sam bio jedini muški profesor.

Jugonostalgija / Glavobolna Jugo - Južina

Boris Maruna: Svojoj prvoj ženi Amerikanki napisao sam u nekoj pjesmi stih "Meni su se u životu dogodile samo dvije neugodne stvari: ti i Jugoslavija". Jugoslavija je za mene stvarno ružan san i danas s užitkom gledam na činjenicu da, usprkos nekim željama, nema nikakve šanse za njezinom restauracijom. Srbija se svela na beogradski pašaluk i Vojvodinu i nema više izgleda za stvaranje proširene Srbije, kako su oni doživljavali bivšu državu. Ne ulazeći u detalje, Jugoslavija je za sve svoje narode bila gubitak vremena.

Osebuja osobnost

Osebuja osobnost, otvorena za duhovne dosege. Čovjek mora zastati, potaknut na istraživanje intelektualca-stradalnika, narodskoga čovjeka izloženog političkoj vjetrometini, bez zaklona u ljudima, vrijednog odziva. Čovjek koji je od

drugih ljudi, ne zatajivši ih, Petrovim biblijskim poučkom, već naprotiv ističući ih u svim prigodama, čineći neke i sam, prigode zahvale toplome ljudskome. *Zvira-voda* znanosti, za sve žedne, spoznaje akumuliranoga, intelektualnoga, ljudskoga iskustvenoga znanja, neprestane usporednosti s drugim i drugačijim, u intelektualnim i ljudskim, odmjeravanjima. Osmjeljeni, pozivu odaziva, napiti se na izvoru znanja, pjesničkog tkanja kuće riječi, pjesme, nitima bjelosvjetskih postaja, luka, kolodvora, prihvatilišta, egzila, policijskih postaja, ureda za strance, azilantskih naselja... Velebitska stamenost Marune, *gena kamenih*, istinoljubivog do boli, rođenog u ozračju endema nepripitomljenosti, neponovljiv u izvornoj prirodnosti.

Poštujući ovu neobičnu pjesničku, znanstvenu i političku osobnost pročitao sam i ponudio vam tekst koji, po mom uvjerenju nije moguće prepričati ili ispričati snažnije nego je to u određenom trenutku proživljena i izrečene Marunina izvorna misao, pjesničko svjedočenje čije bi prepričavanje umanjilo vrijednost, uvjeren da je svetogrđe preinačivati izvornu književnikovu misao.

Ključne riječi neustaljenim redoslijedom:

Maruna, Boris, Pjesnik, Politika, Ambasador, Endem

Namjesto zaključka zaključujem *omaž* o pjesniku stihovima Borisove pjesme:

Svi smo mi ovdje jer ne možemo biti nigdje drugdje...

Boris Maruna: *Ja nisam partijski čovjek!*

Literatura:

- *Intervjui, ogledi prikazi u: Hrvatskoj Reviji, Narodnome listu, Zarezu, Vijencu, Hrvatskim Novinama, Vjesniku, Zadarskome Listu, Hrvatskome Slovu. Kolu.*
- *Kijevski književni susreti 2010, posvećeni su Borisu Maruni.*

26.6.2013.

PR
DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>

* *Objavljeno: Pjesnikovi politički putopleti, omaž pjesniku, Tako je govorio Boris Maruna, Zadarski list, broj.3610. godina 16. utorak 23. ožujka. Str. 18. znanstveni osvrt, omaž pjesniku*

* *Boris Maruna- Ja nisam partiski čovjek, književni omaž, Motrišta, br.53. MH Mostar, svibanj-lipanj 2010. str. 97-102. omaž pjesniku*